

Eero Aakusta Hugo Östermaniin

■ KARI SELÉN

Suomen kansallisbiografia 1–10, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2003–2007.

Suomen Historiallinen Seura käynnisti kansallisbiografia-hankkeen vuonna 1993. Seuran huomassa aineistoa kertyi runsaasti. Koska hanke oli kokonaisuudessaan liian suuri seuran yksin hoidettavaksi, tietokannan ylläpito, kehittäminen ja julkaiseminen siirtyivät Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tehtäväksi vuoden 2002 alussa. Tämä antoi varmuuden hankkeen toteuttamisesta ripeästi.

Kansallisbiografian toimitus on verrannut teossarjaa ruotsalaiseen *Svenskt biografiskt lexikoniin*, jonka ensimmäinen vihko ilmestyi jo vuonna 1917. Viimeksi on ilmestynyt 32. osa, työ on nyt edennyt S-kirjaimen. Tavoitteena on 38 osaa. Rauhallisella ilmestymistahdilla on hyvät puolensa, mahdollistaahan se kauttaaltaan korkeaja tasalaatuisen teossarjan syntymisen. Ruotsalainen hanke valtiollistettiin vuonna 1962, mistä lähtien sen rahoitus on ollut varmallalla pohjalla. Toisaalta hitaaseen ilmestymistahtiin liittyy myös ongelmia. Aakkosten alkupään kirjainten kohdalle syntyy ajan mittaan yhä suurempia täyttämistään odottavia aukkoja. Näitä aukkoja täydentää osaltaan vuosina 1942–55 ilmestynyt kahdeksanosainen *Svenska*

män och kvinnor -teossarja.

Suomen Historiallisen Seuran tekemä ratkaisu, tuottaa elämäkerasto mahdollisimman nopeasti, oli käytännössä ainoa mahdollinen meidän oloissamme. Hitaasti etenevän julkaisun rahoitus ja hallinnointi tuskin olisi onnistunut. Hanke on toteutettu niukalla rahoituksella. Toisaalta nopeaan etenemiseen liittyy se ongelma, että kirjoittajat joutuvat kirjoittamaan kohdehenkilöstään, vaikka aihepiiristä ei olisi tutkimuksia eikä kirjoittajalla olisi aikaa tai mahdollisuuksia laajempiin tutkimuksiin. Professori Matti Klingén johtaman toimituskunnan paimentama *Suomen kansallisbiografia* kantaakin myönteistä talkootyön leimaa. Toimitustyö on jaettu kolmeen osaan: Ruotsin valan aikaan, suuriruhtinaskunnan aikaan ja tasavallan aikaan. Kullakin aikakaudella on oma toimituksensa, joiden päätoimittajat muodostavat yhdessä puheenjohtajan kanssa teossarjan toimituskunnan. Omalta osaltaan tällainen organisaatio on mahdollistanut työn nopean edistymisen.

Teossarja sisältää lähes 6 000 elämäkertaa. Noin puolet niistä esittelee itsenäisyyden ajan henkilöitä ja loppu jakaantuu suurin piirtein tasan Ruotsin vallan ja suuriruhtinaskunnan ajan kesken. Se näkyy myös ammattien jakaumassa: tiedemiehet ja opettajat muodostavat suurimman ryhmän (14 %) prosenttiyksikön suurempana ryhmänä kuin hallitsijat, ministerit ja valtiopäiväedustajat tai maanviljelijöiden, teh-

tailijoiden, kauppiaiden ja pankinjohtajien muodostama ryhmä.

Jos sivumäärän jakaa elämäkertojen määrällä, keskimääräisen pienoiselämäkerran mitta olisi noin puolitoista sivua, mutta onneksi keskimääräistä elämäkertaa ei kirjassa ole, vaan niiden laajuudet vaihtelevat kuvattavan henkilön mukaan. Hannu Soikkanen on kirjoittanut Mauno Koivistosta runsaat kahdeksan kaksipalstaista sivua, kun kuplettilaulaja Rafu Ramstedtin vaiheet mahtuvat hyvin yhdelle palstalle. Murhamies Vilho Huovinenkin on saanut tilaa runsaan sivun.

Tasavallan presidentti, kupletti- ja rikollinen ja kaikkea siltä väliltä. Kansallisbiografia ei suinkaan ole mahtipontinen kansallisten suurmiestemme hagiografia, vaan sen kansien sisällä on koko yhteiskuntamme kirjo. Mukaan on kelpuutettu henkilöitä, jotka eivät ehkä ole saaneet aikaan niin suuria, mutta jotka edustavat ryhmäänsä, tai joiden elämänvaiheita on pidetty mielenkiintoisina.

Laajemmissa artikkeleissa kohdehenkilöt on asetettu vankasti yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä ja heitä kiinnostaneet asiat sekä niihin liittyneet henkilöt on nostettu esiin. Näin kansallisbiografia laajenee antoisaksi lukemistoksi. Kansallisbiografiassa esiintyvien nimien määrä onkin moninkertainen verrattuna pienoiselämäkertojen määrään. Etenkin laajemmissa artikkeleissa esiintyy kohdehenkilön lisäksi muita henkilöitä. Mikä-

li heistä on oma artikkeli, se on ilmoitettu viittauksella. Ratkaisu on toimituksellisesti vaativa. Nyt Ruth Munckille on käynyt hieman hassusti, kun aviomiehen pienoiselämäkerran ja Munckista kertovan artikkelin tiedot hieman poikkeavat toisistaan: kumpaa uskoa? Lisää henkilöitä löytyy 263 sukuartikkelista. Ne ovat suvun kollektiivisia elämäkertoja. Useimmiten sukuartikkelia seuraa sukuun kuuluvien henkilöiden elämäkertoja, mutta on myös sellaisia sukuja, kuten Hauholla ja Koivistolla vaikuttaneet Kottaraiset tai aatelinen von Knorring -suku, joista on vain sukuartikkeli ilman yhdenkään suvun jäsenen pienoiselämäkertaa.

Pienoiselämäkerran arvoisten henkilöiden valikoima on sitten jo asia, josta jokaisella on oma mielipiteensä. Historiallisista syistä johtuen valikoima on miesvaltainen, mutta toimituskunta on mahdollisuuksien mukaan yrittänyt nostaa naisia kansallisbiografiaan. Heidän osuutensa on 13 %.

Mielestäni toimituskunnan henkilövalinnat ovat yleensä hyvin perusteltuja, mutta huomautettavaakin löytyy. Jäin esimerkiksi kaipaamaan Kone Oy:n kansainväliseksi suuryritykseksi laajentaneen Pekka Herlinin elämäkertaa, minkä puuttuminen on melkoinen unohdus. Sotilaat ovat hyvin edustettuina, silti Venäjällä komean uran tehneen amiraali Oscar von Kraemerin elämäkerta olisi ollut paikallaan. Mielestäni myös kenraalimajuri Georg Didrik von Essen, joka toimi Helsingin suojeluskunnan päällikkönä Viaporin kapinan aikana, punakaartin julistaman yleislakon aikana ja sittemmin vuosina 1919–21 suojeluskuntajärjestön ensimmäisenä ylipäällikkönä, oli-

si ansainnut elämäkertansa kansallisbiografiaan. Jokaista miellyttävän valikoiman tekeminen on mahdottomuus.

Tällä hetkellä on käynnissä myös hanke, joka käsittää 2 300 talouselämän vaikuttajan elämäkerrat. Vain murto-osa näistä neuvoston vaikuttajista on mukana kansallisbiografiassa. Tulemme saamaan muutaman vuoden kuluttua tärkeän *Suomen kansallisbiografiaa* täydentävän elämäkerraston.

Toimituskunta on kelpuuttanut mukaan myös muita kuin suomalaisia henkilöitä. Tässä ulkomaalaisten ryhmässä valinnan ongelmat korostuvat. Suomen hallitsijat ja hallitushuoneiden jäsenet kuuluvat luontevasti joukkoon. Sen sijaan jatko on hankalampi. Josef Stalin on Suomen kohtaloihin vaikuttaneena saanut biografiaan oman artikkelin, mutta Adolf Hitler ei. Muutama Hitlerin tahdon toteuttaja, kuten Eduard Dietl ja Lothar Rendulic, ovat saaneet artikkelinsa samoin kuin Stalinin käskyläiset Andrei Ždanov ja Alexandra Kollontai, mutta ei Boris Rybkin (Jartsev).

Kansallisbiografiassa on myös taruhenkilöitä Lemminkäisen äidistä ja Kullervosta Joulupukkiin, joka löytyy Pyhän Nikolauksen elämäkerran sisältä. Historiallisena henkilönä Pyhä Nikolaus on vähintään yhtä perifeerinen hahmo historiamme kannalta kuin Konstantinus Suuren äiti Pyhä Helena tai Pyhä Stefan Permiläinen. Kansallisbiografia ei olisi menettänyt mitään, vaikka moiset hahmot olisi jätetty pois.

Kansallisbiografiaan kelpuutetut ”ei-suomalaiset” ja taruhenkilöt saavat käyttäjän kaipaamaan toimituskunnan ilmoitusta, millä perustein se on valinnut elämäker-

rastoon otetut henkilöt. Tämän tiedon paikka olisi ollut ensimmäisen osan alussa.

Elämäkertojen rakenne on selkeä. Ensinnäkin on otsikkotiedot: henkilön nimi, elinvuodet ja lyhyt luonnehdinta henkilön alasta, esimerkiksi ”senaattori, valtiopäiväedustaja, kartanonomistaja, maanviljelysneuvos” (Onni Schildt) tai ”avioliittohuijari” (Ruben Oskar Auervaara). Sen jälkeen seuraa varsinainen elämäkerta ja lopuksi lyhyet täsmälliset matrikkelitiedot: täydelliset nimitiedot, elinai-ka päivämäärineen, vanhemmat, puoliso ja hänen vanhempansa sekä lapset.

Otsikkotiedot ovat selailijoita varten. Jotain määrättyä henkilöä etsivä ei niitä tarvitse. Otsikkotiedoissa on hienoista epäjohtomuutta. Sama asia ilmaistaan joskus eri tavoilla. Esimerkiksi henkilöstä käytetään usein kutsumanimeä, välillä taas luetellaan kaikki etunimet. Mannerheim-risti näkyy olleen tärkeä, mutta sitä ei mainita kaikkien ristin saajien otsikkotiedoissa. Jääkärien upseerinarvojen merkinnässä on huojuntaa. Esimerkiksi L. A. Ekberg on ”jääkärienraalimajuri”, mutta F. U. Fagnäs ”kenraalimajuri, jääkäri”. Jälkimmäinen merkitsemistapa on korrekti, sillä puolustuslaitoksen upseerinarvoista annettu asetus ei tunne jääkärialkuisia upseerinarvoja. Todettakoon, että *Svenskt biografiskt lexikonissa* ei ole otsikkotason esittelytietoja kohdehenkilöistä.

Kansallisbiografiaan on kirjoittanut yli 700 eritasoisia eri alojen asiantuntijaa. Jo kirjoittajien määrätstä ja tiukasta aikataulusta johtuen jälki on epätasaista. Pääosa elämäkerroista on erinomaisia, mutta joukossa on väistämät-

tä vaatimattomampiakin. Tämä koskee nimenomaan 1900-lukua. Elämäkerran kirjoittaminen ilman tutkimustietoa on hankalaa. Nimi-kirjanote, aikaisemmat matrikkeli-tiedot ja nekrologi eivät pitkälle riitä. Tyhjistä on paha nyhjäistä, eikä mahdollisuuksia perustutkimukseen ole ollut. Aina ei myöskään ole osattu tai haluttu turvautua parhaaseen asiantuntemukseen.

Kokonaisuudessaan *Suomen kansallisbiografia* on tutkijalle erinomainen apuväline, jota vielä täydennetään. Internetissä oleva kansallisbiografian verkkojulkaisu¹ sisältää lisää tietoja kohdehenkilöistä ja tietokantaa päivitetään jatkuvasti. Puutteita ja virheitä korjataan sitä mukaa kuin niitä havaitaan.

Kirjoittaja on filosofian tohtori.

1 Kansallisbiografia Internetissä:
<http://www.kansallisbiografia.fi/>

